

INSTRUMENTI POLITIKE ZAŠTITE OKOLIŠA

Doc.dr.sc. Mujo Fišo, Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku, Bunar bb, 72 270,
Travnik, Bosna i Hercegovina, e- mail: mujo67@hotmail.com

Lejla Skopljak, MA, Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku, Bunar bb, 72 270,
Travnik, Bosna i Hercegovina, e- mail: lejla.skopljak@iu-travnik.com

Dženana Huseinagić – Sivić, prof., Osnovna muzička škola Tuzla,
e- mail: dzenana.h@hotmail.com

Sažetak: Značaj zaštite životne sredine kao općeg dobra od općeg interesa, instaliran je u fundamentalne projekcije politike Europske unije, što koincidira sa trendom izražene ekološke svijesti na globalnom nivou. Zaštita životne sredine putem lične i kolektivne odgovornosti je odgovor na ekspanziju ekološke destrukcije kojom se nanosi značajna šteta životnoj sredini i zdravlju ljudi. Štetni uticaj ljudi na okoliš se može ograničiti promjenom ponašanja ljudi i promjenom tehnologije koju koriste. Obzirom da ekonomija ima značajnu ulogu u zdravlju planete, zadatak poslovnih ljudi je da osiguraju održivi razvoj u zadovoljavanju ljudskih potreba uz čuvanje okoliša. Osnovni instrumenti politike zaštite okoliša su: pravno regulativne mjere (zakonska regulativa), ekonomsko – finansijske mjere (tržišna regulativa) i samoregulacija, koji su se počeli razvijati početkom sedamdesetih godina prošlog stoljeća. Predmet ovoga rada je analiza instrumenata sa aspekata unaprjeđenja kvalitete okoliša kroz aktivnosti zakonske i tržišne regulative i samoregulacije. Cilj rada je da sagledavajući ključne instrumente politike zaštite okoliša odnosno aspekata unaprjeđenja kvalitete okoliša kroz aktivnosti, ukaže na neminovnu povezanost održivog razvoja i zdrave životne sredine i da posebno istakne kako je poštovanje i postupanje prema načelima i principima održivog razvoja od suštinskog značaja za očuvanje i zaštitu životnog okruženja i prirodnih bogatstava za sadašnje i buduće stanovnike naše planete.

Ključne riječi: održivi razvoj, upravljanje okolišem, životna sredina, upravljanje kvalitetom

INSTRUMENTS OF ENVIRONMENTAL PROTECTION POLICY

Abstract: The importance of environmental protection as a common good of general interest is installed in the fundamental projection of European Union policies, which coincides with the trend of expressed environmental awareness on a global level. Environmental protection through personal and collective responsibility is a response to the expansion of environmental destruction which causes significant damage to the environment and human health. The adverse impact of people on the environment can be limited by changing the behavior of people, and by changing the technology wich they use. Considering that the economy will play a significant role in the health of the planet, the task of businessmen will be to ensure sustainable development in meeting human needs while preserving the environment. The basic instruments of environmental policy are: legal regulatory measures (legislation), economic - financial measures (market regulation) and self-regulation, which began to develop in the early seventies of the last century. The subject of this paper is to analyze the instruments of environmental policy and environmental aspects of quality improvement activities through legislation, regulation and market self-regulation. The aim is to, looking at the key instruments of environmental policy and aspects of improving the quality of the environment through activities, point out the inevitable connection of sustainable development and healthy environment and to especially emphasize that the respect and treatment towards principles and the principles of sustainable development is essential for the

preservation and protection of the living environment and natural resources, for the present and future inhabitants of our planet.

Keywords: sustainable development, environmental management, environment, quality management

Uvod

Sve organizacije kroz sistemski proces upravljanja kvalitetom nastoje da ukažu da je kvaliteta u interakciji sa smanjenjem zagađivanja okoliša. One nastoje da ostvare i prikažu dobar ekološki rad tako što će kontrolirati uticaje svojih aktivnosti, proizvoda i usluga na životnu sredinu, uzimajući u obzir ekološku politiku i ciljeve.

Značaj zaštite životne sredine kao općeg dobra od općeg interesa, instaliran je i u fundamentalne projekcije politike Europske unije, što koincidira sa trendom izražene ekološke svijesti na globalnom nivou. Zaštita životne sredine putem lične i kolektivne odgovornosti je odgovor na ekspanziju ekološke destrukcije kojom se nanosi značajna šteta životnoj sredini i zdravlju ljudi.

Zaštita životne sredine i njeno unaprjeđenje jedan su od najznačajnijih problema sa kojim se suočava savremeno društvo. Čovjekova moć vladanja tehnikom, odnosno ubrzan naučno – tehnološki razvoj, primjena novih i učinkovitijih izvora energije, izgradnja velikog broja industrijskih objekata, te stvaranje velikih urbanih sredina, doveli su do prekomjernog nivoa zagađenosti osnovnih prirodnih resursa živog svijeta, do narušavanja harmonije čovek - životno okruženje, do izuzetno ozbiljnog ugrožavanja prirodnih uvjeta, neophodnih za očuvanje životne sredine, što na kraju dovodi u pitanje i sam opstanak ljudskog roda. Iz tog razloga se i nameće značaj zaštite životne sredine kao globalni izazov modernog društva, sa aktualnim pitanjem: „Kako zaštititi prirodu od ljudskog roda?“

Štetni uticaj ljudi na okoliš se može ograničiti na dva načina. Jedan je promjenom ponašanja ljudi, a drugi promjenom tehnologije koju koriste. Ove promjene je neophodno intenzivirati jer svaka nova spoznaja dovodi do određenih prilagodbi. Obzirom da će ekonomija imati značajnu ulogu u zdravlju planete, poslovni ljudi se moraju obavezati da osiguraju održivi razvoj u zadovoljavanju ljudskih potreba uz čuvanje okoliša. Iz tog razloga i proizašli su novi oblici saradnje između država, poslovnog svijeta i društva.

1. Ekologija i aktivnosti

Ekologija i prateće aktivnosti zauzimaju veoma važno mjesto u politici Europe. Europska zajednica je početkom sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća počela da poduzima intenzivnije političke akcije u oblasti ekologije, što koincidira sa rastućim trendom jačanja svijesti o značaju i globalnim posljedicama problema životne sredine. U vezi s time, usaglašena je neophodnost uspostavljanja europskih standarda u cilju obezbjeđenja zaštite i unaprjeđivanja kvalitete životne sredine, zaštite ljudskog zdravlja i obezbjeđivanja racionalnog korištenja prirodnih resursa.

Početkom devedesetih godina Svjetska komisija za životnu sredinu i razvoj (World Commission on Environment and Development), poznata kao Brundtlandova komisija (Brundtland Commission), prezentirala je izvještaj u kome je artikulirala opasnosti po ljude i

planetu od politike sve većeg ekonomskog rasta koja ne uzima u obzir mogućnosti regeneracije planetarnih resursa. Ova komisija održivi razvoj je definirala kao razvoj kojim se ispunjavaju potrebe sadašnjosti, bez uskraćivanja mogućnosti budućim generacijama da zadovolje svoje potrebe.

Svjetski lideri su na Zemaljskom samitu u Rio de Žaneiru 1992. godine usvojili preporuke Brundtlendove komisije, a jedan od rezultata Samita bila je „Agenda 21“⁷⁶ koja predstavlja dokument u kome su, između ostalog, izložene preporuke za održivo upravljanje zemljišnim, vodnim i šumskim resursima u 21. stoljeću.

U Europskoj ekonomskoj zajednici (EEZ), 1973. godine se otpočelo sa donošenjem petogodišnjih akcionih programa u oblasti zaštite životne sredine koji su bili usmjereni prije svega na zaštitu od postojećeg zagađivanja, ali je vremenom težište sve više bilo usmjereno prema poduzimanju adekvatnih preventivnih mjera. Tako se širio i koncept zaštite životne sredine u smislu obuhvatanja sve više oblasti i koleriranjem sa kompatibilnim domenima.

Već sedamdesetih godina 20. stoljeća u EEZ –u su se iskristalizirale osnovne postavke budućih aktivnosti u pomenutom domenu. Ta načela su uglavnom kompatibilna sa načelima međunarodnog prava zaštite životne sredine.

Intenziviranje aktivnosti u oblasti zaštite životne sredine je, po samoj prirodi stvari, bilo praćeno i odgovarajućom sve obimnijom pravnom legislativom.

Može se konstatirati da je zaštita životne sredine bez sumnje jedna od najznačajnijih oblasti kojima se bavi i Europska unija (EU). Saradnja sa ovom organizacijom je teško zamisliva bez ekološkog aspekta, uključujući tu, naravno, i mnogobrojna pitanja koja se postavljaju u vezi sa pravnim reguliranjem zaštite životne sredine na međunarodnom i internom planu. Zbog svega toga, jedan od preduvjeta za uspješnu saradnju drugih zemalja sa EU u domenu zaštite životne sredine je prilagođavanje politici i pravnoj legislativi ove organizacije i njenih članica (harmonizacija nacionalnih zakonodavstava). Ovo je važno i za države koje nisu članice EU, poput Bosne i Hercegovine, ne samo zbog zaštite životne sredine u užem smislu te riječi, već i zbog uske veze koja postoji između zaštite životne sredine i niza drugih oblasti koje su povezane sa ovom problematikom u svim dimenzijama života a posebno u području proizvodnje, rada, transporta, potrošnje i slobodnog vremena, kulture i politike.

Društvo treba kroz svoj politički sistem, odrediti dugoročne ciljeve, postepeno sistemski utvrditi mjere kao što su ekološki standardi kvalitete, poreze itd. kako bi napravilo iskorak ka održivom razvoju koji između ostalog pretpostavlja potpuno drugačiji sistem vrijednosti kvalitete.

Danas na globalnom tržištu tri uvjeta predstavljaju temelje tržišne privrede, a projicirani su kroz kvalitetu, vremenski horizont i cijenu. Dakle, „upravljanje i osiguravanje kvalitete“ jedina je garancija razvitka i izlaska na svjetsko tržište.

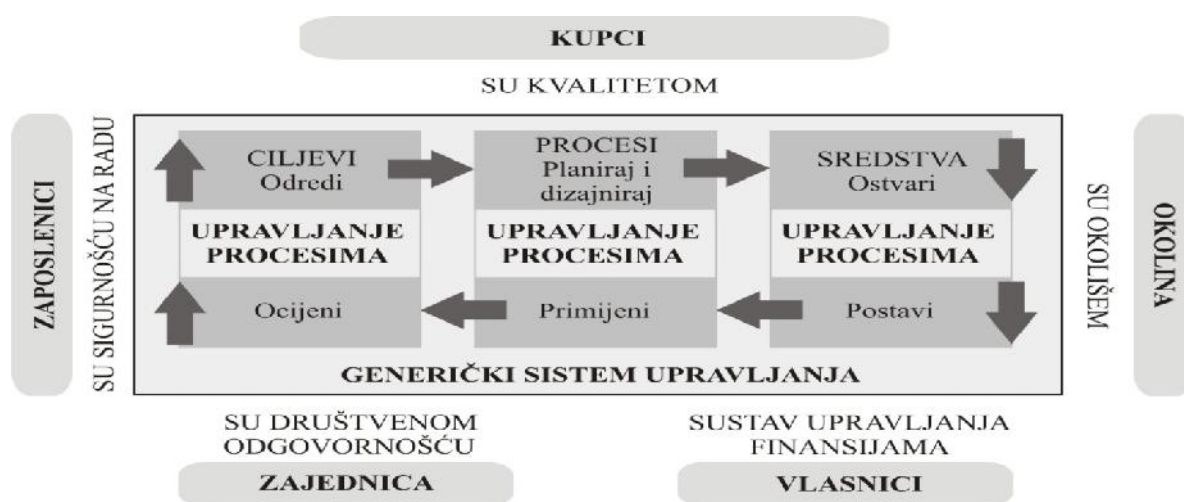
Učinkovit sistem upravljanja okolišem pomaže privrednim subjektima da izbjegnu, smanje i kontroliraju loše učinke koje njihove aktivnosti, proizvodi i usluge imaju na okoliš, postignu usklađenost s postojećim zakonskim regulativama te drugim pravnim aktima koji se tiču

⁷⁶ <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>

djelovanja njihove organizacije, te asistira u kontinuiranom unaprjeđivanju performansi koje utiču na okoliš.⁷⁷

Kao što je i prikazano na Slici 1., sistemi upravljanja kvalitetom, okolišem, sigurnošću, kao i ostali sistemi upravljanja mogu se posmatrati kao derivati istog sistema kreirani s ciljem zadovoljavanja potreba pojedinih stakeholdera. Sistemski pristup i posmatranje organizacije kao cjeline izrazito su važni jer promjene izazvane u bilo kojem funkcijskom području organizacije zasigurno utiču i na ostale segmente poslovanja.⁷⁸

Slika 1. Sistemski model izgradnje integriranog sistema upravljanja
 (Karapetrović, S.; *Systems thinking for the integration of management systems*, *Business Process Management Journal*, Vol. 10, No.6, 2004., str. 612.)

Slika objašnjava da pristup unapređenja kvalitete okoliša zahtijeva aktivnosti kroz:

- zakonsku regulativu,
- tržišnu regulativu i
- samoregulaciju.

2. Instrumenti politike zaštite okoliša u funkciji unaprijeđenja kvalitete

Radi zaštite i unaprijeđenja okoliša, države su u pravilu razvile tri vrste ekoloških mjera i instrumenata:

1. Pravno regulativne mjere (zakonska regulativa);
2. Ekonomsko – finansijske mjere (tržišna regulativa);
3. Samoregulacija.

2.1. Pravno regulativne mjere

Pravno regulativna sredstva predstavljaju institucionalne mjere koje imaju za cilj da direktno utiču na onečišćenje okoliša tako da se reguliraju procesi i proizvodi koji se proizvode i upotrebljavaju, da se ograniče ispuštanja onečišćenih tvari, da se utvrde ekološki standardi, te

⁷⁷ ISO 14004:2004 (E), Međunarodna organizacija za standardizaciju, str. 6.

⁷⁸ Lazibat, T. 2009. Upravljanje kvalitetom. Zagreb: Znanstvena knjiga d.o.o. str. 381.

da se provodi zakonsko ekološko planiranje. To znači da su neophodni zakoni i službeni standardi.

Zaštita ekosistema, odnosno zaštita okoliša danas čini sastavni dio privrednog i šireg socijalnog razvoja gotovo svake zemlje. Svi oni koji žele sačuvati svoj okoliš, te pridonijeti ukupnoj zaštiti i očuvanju biološke raznolikosti, imaju obavezu razvijati svoj pravni sistem i u njega ugrađivati one normativne vrijednosti koje mogu pripomoći u očuvanju okoliša i održivom razvoju.

U okviru nacionalnog, ali i međunarodnog prava okoliša, posljednja dva desetljeća bila su vrijeme u kojem se razvijala sistemska izgradnja pravnog režima zaštite okoliša u skladu s novim spoznajama i potrebama. U Bosni i Hercegovini učinjen je značajan iskorak u pravnom normiranju područja zaštite i očuvanja okoliša. S obzirom na to da je jedna od obveza Bosne i Hercegovine za pristupanje Europskoj uniji usklađivanje našeg zakonodavstva iz područja zaštite okoliša sa zakonodavstvom Europske unije, sprovedene zakonske promjene dijelom su uzrokovane tim procesom, a za očekivati je da će se nacionalna i europska zakonska rješenja nastaviti razvijati i usavršavati.

Bosna i Hercegovina se opredijelila za prihvatanje smjernica održivog razvoja kojim se istovremeno osiguravaju privredni razvoj i socijalna pravednost, ali i uvjeti zaštite prirodnih resursa koji nedvojbeno predstavljaju i najveće bogatstvo naše zemlje. Iako je često teško pomiriti sve ove ciljeve, pogotovo interese privrede i potrebe očuvanja i zaštite okoliša, valja vjerovati da se smjernice održivog razvoja ogledaju i u zakonima i podzakonskim aktima koji su obrađeni od strane zakonodavne vlasti na svim nivoima Bosne i Hercegovine.

Ekološko zakonodavstvo se primjenjuje kroz instrumente regulative zajedno sa sistemom monitoringa i sa sankcijama za nepridržavanje zakona i podzakonskih akata. Svrha zakonske regulative je da ekološku štetu predstave kao unutarnju štetu organizacija.

Zakonska regulativa se odnosi na:

- Razradu ciljeva koje treba postići u segmentu kvalitete okoliša;
- Sprječavanje onečišćenja i degradacije okoliša;
- Čuvanje i obnovu prirodnih resursa;
- Sistem globalnog upravljanja zaštitom okoliša.⁷⁹

Pravna regulativa inkorporira četiri aspekta aktivnosti:

- Postupak i donošenje pravnih normi;
- Davanje dozvola za rad onečišćivačima;
- Način praćenja i kontrole onečišćivača i
- Postupak i primjena upravnih i drugih kaznenih sankcija.

Znači, pravna regulativa obuhvaća sve pravne norme u materijalno-pravnom, organizacijskom i postupovnom smislu koje se odnose na zaštitu okoliša, racionalno gospodarenje okolišem, uspostavljanje prijašnjeg stanja i planiranje svih postupaka i radnji u vezi s okolišem kojima je cilj uravnotežiti prirodne i umjetno stvorene elemente okoliša u njihovoj međusobnoj povezanosti te tako spriječiti štetne utjecaje na samu prirodu (odnosno na njezine pojedinačne – žive i nežive – elemente).

⁷⁹ Črnjar, M. 1997. Ekonomija i zaštita okoliša. Zagreb: Školska knjiga, str. 220.

Ono što je neophodno za primjenu i funkcioniranje instrumenata politike zaštite okoliša je definiranje standarda zaštite okoliša i nadzor nad primjenom standarda.

Rijetko kada izbor instrumenta zaštite podrazumijeva puki čin izbora „tehnički“ najbolje (tj. najučinkovitije ili najkorisnije) opcije. Jasno je da se neki ekološki problemi mogu riješiti na zadovoljavajući način samo zakonskim propisima. Tamo gdje je cilj potpuna prevencija štetnog djelovanja najtežih mogućih zagađenja, tamo je zakonska zabrana, pod uvjetom da se valjano provodi, jedini način uspješnog ishoda. U ovom slučaju tržišni instrumenti dopuštaju mogućnost da je zagađivač možda spreman platiti svaku cijenu da nastavi svoje opasno ponašanje.⁸⁰ Propisi osim toga brže djeluju od ekonomskih instrumenata. Zakonska zabrana može odmah stupiti na snagu, dok je poticajima, kao što je porez na emisiju plinova kojima je cilj uvjeriti organizaciju da investira u čišću tehnologiju, potrebno više vremena da utječu na ponašanje. Međutim, većina problema može se riješiti s različitim instrumentima, a proces njihova odabira uvijek će biti prožet političkim motivima i razlozima. Širi politički kontekst pridonio je većem interesu za tržišne instrumente.

2.2. Ekonomski instrumenti

Osnovni problem današnje tržišne ekonomije vezan za problematiku okoliša je što veliki dio troška korištenja okoliša (uključujući i česte, s time povezane degradacije njegova stanja) nije uključen u troškove proizvodnje (internaliziran)⁸¹, odnosno, cijena narušavanja stanja okoliša nekom privrednom aktivnošću u velikim se dijelom ne uračunava kao trošak u cijenu proizvoda. Posljedica toga je uspostavljanje ekonomskog konteksta, odnosno uvjeta poslovanja, koji ekonomski nagrađuju ponašanje koje ne vodi računa o okolišu, budući da proizvođači koji manje troše na mjere zaštite okoliša, imaju jeftiniji, a time i konkurentniji proizvod na tržištu. Osnovni cilj ekonomskih instrumenata je ispraviti ovaj nedostatak tržišnih mehanizama, odnosno raznim (fiskalnim, regulatornim, i dr.) mjerama stvoriti uvjete u kojima je ponašanje koje vodi brigu o okolišu ujedno i ekonomski povoljnije. Dakle, to su instrumenti, koji usmeravanju ekonomske subjekte kroz internalizaciju troškova životne sredine ili troškova iscrpljivanja prirodnih izvora.⁸²

Osnovna načela koja se pri tome slijede su dobro poznata načela "onečišćivač plaća" i "korisnik plaća", te načelo "ukupnog životnog ciklusa proizvoda", koje nalaže da se u cijenu proizvoda i usluga, osim ekonomskog troška proizvodnje, mora uračunati i ukupni društveni i okolišni trošak uzrokovan proizvodom tokom čitavog njegovog životnog ciklusa (od proizvodnje, preko korištenja, do odlaganja). Konkretno, cijene saniranja štete nanese okolišu procesom proizvodnje, korištenja i odlaganja nekog proizvoda moraju se uračunati u njegovu cijenu. Naravno, zbog složenosti ekonomskog sistema, određivanje sistema i visina naknada koje proizvođač plaća za onečišćenje i korištenje okoliša, nije nimalo trivijalna zadaća. Načelno govoreći, naknada za onečišćenje i korištenje okoliša (tj. dodatna troškovna opterećenja u vidu poreza i naknada) treba biti s jedne strane dovoljno visoka da oni proizvodi koji su manje prihvatljivi za okoliš postaju skuplji od njima konkurentnih proizvoda koji su

⁸⁰ Birnie, P.W. & Boyle, A.E. 2002. *International Law and the Environment*. Oxford University Press.

⁸¹ Internalizacija je postupak kojim se eksterni troškovi i koristi uključuju u kalkulaciju cijena proizvoda, i tako potiču potrošače da svoje ponašanje prilagode optimalnom odvijanju proizvodnje i potrošnje u skladu sa ekološkim zahtjevima.

⁸² Panayotou, T. 1998. *Instruments of Change – Motivating and Financing Sustainable Development*, UNEP, Earthscan Publication.

rezultat nastojanja da se smanji pritisak na okoliš, a s druge strane, dovoljno mala da ne uzrokuje zakočenje ekonomije, već da joj daje stalni poticaj u smjeru veće i ekološke i ekonomske efikasnosti.⁸³

Djelovanje ekonomskih instrumenata u smjeru unaprjeđenja stanja okoliša je „višestruko“.

Prvo, oni su poticaj razvijanju obrazaca ekonomskog ponašanja (proizvođača i nastoje osmisлити čišće proizvodne procese i proizvode čije korištenje i odlaganje manje opterećuje okoliš, potrošači daju prednost takvim proizvodima na tržištu) koji manje narušavaju stanje okoliša, čime se smanjuje potreba za skupim projektima sanacije. Drugo, oni su izvor sredstava za finansiranje zaštite okoliša. Treće, pružaju neprekidan poticaj za tehnička unaprjeđenja i inovacije u okviru ekonomske računanice ostvarivanja većeg profita. Četvrto, smanjuju broj subjekata, naročito upravnog aparata za provedbu tih instrumenata.

S obzirom na moć koju izvjesnost ekonomskog gubitka, odnosno dobitka, ima na oblikovanje ljudskog ponašanja, ne čudi da su ekonomski instrumenti prepoznati u EU kao najbolji način integracije ekonomskog i ekološkog aspekta u kontekstu održivog razvoja. Uz to, postojeća iskustva pokazuju da su ekonomski instrumenti često troškovno djelotvorniji i fleksibilniji od naredbodavnih i nadzornih instrumenata.

Iz svega izloženog, u primjeni ekonomskih instrumenata politike zaštite okoliša postavlja se pitanje „kako definirati visinu ekonomskih instrumenata, a da se pri tome ne stvore neopravdanio visoki dodatni troškovi privrede, odnosno da se ne odredi neka „skromna mjera“ koja neće moći osigurati sanirati nastale štete na okolišu zbog onečišćenja, a u isto vrijeme koja će biti stimulativna i poticajna za onečišćivača.“⁸⁴

2.3. Samoregulacija

Samoregulacija kao važan i perspektivan instrument kontrole predstavlja inicijative koje dolaze iz preduzeća ili privrednog sektora da se poboljša ekološki učinak onečišćenja. Privredni subjekti pristupaju samoregulaciji najčešće zbog straha od uvođenja zakonskih propisa, nametnute dobrovoljne inicijative, pritiska javnosti ili drugih preduzeća, te opće svijesti o zajedničkoj opasnosti.

Samoregulacija kao instrument kontrole za društvo je jeftinija u odnosu propise kontrole i ekonomske instrumente, jer ušteduje državi troškove prikupljanja podataka o tehnologijama i onečišćenjima pojedinih subjekata, te troškove donošenja propisa i regulacije njihove provedbe. No, s druge strane može dovesti do stvaranja kartela, protekcionizma, a mogu je i rušiti pojedina preduzeća koja se ne pridržavaju normi i time ostvaruju nepoštenu konkurentnu prednost na tržištu što predstavlja manjkavost samoregulacije.⁸⁵ Osim toga, mogu je rušiti i pojedina preduzeća koja se ne pridržavaju normi i koja će tako ostvariti nepoštenu konkurentnu prednost na tržištu. Takva će preduzeća finansijski kompenzirati kršenje normi jer je ekološki i poslovno razumno ponašanje preduzeća koja provode samoregulaciju. Isto tako, preduzeća i strukovna udruženja koja provode samoregulaciju

⁸³ Conelly, J. & Smith, G. 2003. Politics and the Environment – From theory to practice. London and New York: Routledge.

⁸⁴ Črnjar, M. 1997. Ekonomija i zaštita okoliša. Zagreb: Školska knjiga, str.226.

⁸⁵ Črnjar, M. 2002. Ekonomija i politika zaštite okoliša. Rijeka: Ekonomski fakultet Rijeka, str. 253.

mogu obaviti pritisak na ta preduzeća, ili mogu zatražiti od države da uvede propise koji će se temeljiti na njihovom model

3. Zaključak

Europska unija je zaštitu okoliša artikulirala posebnom politikom spoznajući da ekonomski napredak uveliko ovisi o prirodnim izvorima, ali i da istovremeno djeluje na njihovo uništavanje. Zbog nepostojanja politike njegove zaštite, okoliš je postao jedna od najznačajnijih i najzahtjevnijih tema iz čega su proizašli brojni propisi, zakoni i strateški dokumenati. Svi dokumenti služili su kao okvir za aktivnosti koje su dovele do unaprjeđenja stanja okoliša u Europi. Tokom proširivanja sve su zemlje kandidatkinje bile suočene s velikim izazovima pri usklađivanju sa standardima EU, ponajprije zbog nedovoljnih administrativnih kapaciteta ali i skromnih finansijskih sredstava.

Proizvodnja dobara i usluga u traganju za ekonomskom ravnotežom izazivaju vrlo ozbiljne deblanse u okolišu. Zbog toga su troškovi održivog razvitka nezaobilazne strukturne varijable na koje se utječe metodama upravljanja okolišem. Uz dosada tradicionalne naredbodavne i nadzorne metode regulacije, sve više se prakticiraju ekonomski instrumenti u promicanju održivog razvitka. Oni se temelje na već poznatim i isprobanim instrumentima iz područja ekonomije. Ipak, poboljšanja su, tamo gdje su ostvarena, uslijedila pojačanom regulacijom i nadzorom, ali i spremnošću privatnog i javnog sektora na uvažavanje ekoloških posljedica njihove ekonomske aktivnosti. To ukazuje na mogućnosti pozitivnog djelovanja i povećava očekivanja za stalno unaprijeđenje kvalitete okoliša. Razumljivo, i dalje ostaje naglašena čvrsta obaveza pojedinaca, privatnog i javnog proizvodnog sektora i države da primjere svoje ekonomske aktivnosti unaprijede savremenim sve zahtjevnijim standardima u unaprjeđenju okoliša. Upravljanje je usmjereno na ostvarenje balansa između okoliša, ekonomije i drugih društvenih ciljeva. Suštinsko pitanje problema okoliša jeste korektno ponašanje proizvođača i potrošača (konzumenata) u proizvodnji i potrošnji dobara. Zato na relaciji privreda – okoliš i jesu trajni izazovi i pitanja koja traže odgovore, kao što su: pobude zagađivanju okoliša, troškovi otklanjanja zagađenosti, društveni dobici od kontrole zagađivanja, ravnoteža između troškova i dobitaka od kontrole, te oblikovanje primjerenih mehanizama za uravnoteženje troškova i dobitaka.

Literatura

- [1] Birnie, P.W. & Boyle, A.E., (2002), *International Law and the Environment*, Oxford University Press
- [2] Conelly, J. & Smith, G., (2003), *Politics and the Environment – From theory to practice*, London and New York: Routledge
- [3] Črnjar, M., (1997), *Ekonomija i zaštita okoliša*, Zagreb: Školska knjiga
- [4] Črnjar, M., (2002), *Ekonomija i politika zaštite okoliša*, Rijeka: Ekonomski fakultet Rijeka
- [5] Lazibat, T., (2009), *Upravljanje kvalitetom*, Zagreb: Znanstvena knjiga d.o.o
- [6] ISO 14004:2004 (E), Međunarodna organizacija za standardizaciju, str. 6.
- [7] Panayotou, T. 1998. *Instruments of Change – Motivating and Financing Sustainable Development*, UNEP, Earthscan Publication.
- [8] <http://hr.wikipedia.org/wiki/Kvaliteta>, preuzeto 22.02. 2015. godine.
- [9] <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>, preuzeto 22.02.2015. godine.